

„Recognizing Knowledge to Reduce Crime and Injustice”
(Stockholm Criminology Symposium in conjunction with
The Stockholm Prize in Criminology)

Beszámoló

a Stockholmban 2011. június 13-15-én megrendezett
Stockholmi Kriminológiai Szimpóziumról

Virág György – Parti Katalin

A Stockholmi Kriminológiai Díjat (*Stockholm Prize in Criminology*) a svéd Igazságügyi Minisztérium és a Nemzetközi Kriminológiai Társaság égisze alatt alapították 2005-ben, a kriminológiai kutatások területén elért kiemelkedő eredmények, valamint a kutatási eredmények gyakorlati, a bűnözés csökkentése és az emberi jogok érvényesülése érdekében történő alkalmazása értékelésére és elismerésére. A díjat évente egy alkalommal egy személy kapja meg, de lehetőség van a megosztására is. A díjátadáshoz kapcsolódó nagyszabású kriminológiai szimpózium (*Stockholm Criminology Symposium*) az egyik legrangosabb szakmai esemény a kutatók, a kriminálpolitika alakítói és a szakemberek számára egyaránt.

1.

Az idei díjazottak **Robert Sampson** (Harvard University, USA) és **John Laub** (National Institute of Justice, USA) voltak, akik évtizedek óta együtt kutatják a fiatal korban bűnelkövetővé váltak életútját (life course trajectory), és vizsgálják azokat a fordulópontokat, amelyek változásokat eredményeznek/eredményezhetnek és letérítik az elkövetőt a deviáns karrierről. Kutatásuk a **Glueck házaspár** által végzett híres vizsgálat anyagainak újra elemzésén, illetve további vizsgálatán alapult. A Harvard jogi fakultásán dolgozó **Sheldon** és **Eleanor Glueck** 1950-ben publikált korszakos tanulmánya (*Unraveling Juvenile Delinquency*) Bostonban, a 1920-as-30-as években született 500 javítóintézeti fiú vizsgálati anyagát tartalmazta. Az 1980-as években John Laub a Harvard könyvtárában felfedezte a kartotékot és munkatársával együtt visszakeresték a még élő, akkor már 70 év körüli egykori elkövetőket. A megtalált és azonosított elkövetőknek 65%-a volt még életben, és 45% egyezett bele az interjúba. A szerzők a mintegy félévszázadon átívelő longitudinális adatok és a még elérhető vizsgálati alanyokkal készített mélyinterjúk alapján a következő fontosabb megállapításokra jutottak:

1. A **normakövető kontrollcsoport életesélyei jobbak**: közülük sokkal többen érték meg a 70. életévüket.

2. A bűnelkövető karrier kialakulásához a következő **kockázati faktorok** járulhatnak hozzá a gyermekkorban: kognitív jellemzők – verbális intelligencia, matematikai intelligencia –, pszichológiai jellemzők – extroverzió, egocentrizmus, kalandkeresés –, magatartási problémák – korai elkövetés, rendőri őrizetbe vétel a korai életkorban, erőszakos iskolai viselkedés, beilleszkedési nehézségek -. Azok a gyerekek, akiknél az említett kockázati jellemzők előfordultak, nagyobb eséllyel váltak elkövetővé felnőtt korban is.

3. A gyermekkori tapasztalatok, életeseemények **befolyásolják, de nem determinálják** a bűnözési életút alakulását.

4. A fordulópontok közt a **házasságkötés** (vagy a tartós kapcsolatban élés) mutatkozott a legmarkánsabbnak: ez a vizsgált esetek 35%-ában egyértelmű kulcsa volt a jó útra térésnek.

5. A bűnöző karrier fordulópontja lehet továbbá a múlttal való szakítás („*knifing off*”), a környezetváltozás (elköltözés, ország vagy csupán lakóhely-változtatás), katonai szolgálat teljesítése, és egyéb rutinszerű (normarespektáló) cselekvések/szokások bevezetése. Ezeket a tevékenységeket kognitív terápiának, monitorozásnak és társadalmi utógondozásnak (külső segítségnek) kell kíséernie a normakövető életmód implementálásához.¹

2.

Az idei – eddigi leglátogatottabb – szimpóziumon a világ 30 országából érkezett mintegy 700 szakember vett részt. A két fő témában (*Desisting from Crime. It's Never Too Late!* és *Contemporary Criminology*) több mint 200 előadó prezentálta kutatási eredményeit. A háromnapos konferencia programja egy kerekasztal beszélgetés, egy plenáris előadás (a díjazottak előadása) és 57 másfélórás tematikus szekció-ülés keretében zajlott.

2.1.

A megnyitási ceremóniát követően a konferencia programját indító **kerekasztal-beszélgetésen** (“*Opening discussion: Put an end to criminal careers – researchers’ advice to policy*”) a svéd igazságügy miniszter asszony, **Beatrice Ask** mellett a két díjazott, **Robert Sampson** és **John Laub**, valamint **Joanna Shapland**, a University of Sheffield, **Paul Nieuwebeerta** a Leiden University és **Alison Liebling**, a University of Cambridge, Institute of Criminology professzorai vettek részt, a beszélgetést **Gloria Laycock** vezette. A résztvevők elsősorban arról beszélgettek, hogy a huszonegyedik század elején, a változó viszonyok között milyen az elmélet és a gyakorlat kapcsolata, hogyan lehetnek hatással a kutatók/kutatások a kriminálpolitikára, a politikai döntéshozókra. A rövid távú érdekek mentén működő politikai aktorok gyakorta hagyják figyelmen kívül a kutatási tapasztalatokat, illetve, hatalmi (választási/újraválasztási) szempontokat érvényesítve gyakran népszerűnek gondolt, ám a kutatási eredményekkel szembemenő döntéseket hoznak. Jó példa erre a punitív populizmus térhódítása, az ítéletek szigorának, a büntetés-végrehajtás jelentőségének hangsúlyozása. Régóta tudott, hogy – ha erre lehetőség van – a pozitív megerősítés hatékonyabb magatartásalakító, mint a büntetés, másfelől, hogy a büntetések elkerülhetetlenségének visszatartó ereje nagyobb, mint a büntetések szigorának. Tévedés az az elképzelés, hogy a börtön jövőbeni preventív hatása jelentős. A börtön-életet éppen hogy a deviáns magatartások kultusza, „reszocializációja” jellemzi – az elítéltek hazudnak, lopnak, droggal kereskednek, erőszakoskodnak, stb., vagyis azokat a magatartásokat gyakorolják az intézmények falai között, amelyek miatt bekerültek. A börtön-múlt, a büntetett előélet a beilleszkedést és a jövőbeni elkövetés prevencióját segítő körülmények ellen hat, csökkenti az (egyébként is elnehezült) alkalmazási esélyeket, a lakáshoz jutás lehetőségeit, rombolja a személyes kapcsolatokat, és jelentős negatív hatással van az elkövető családjára (ideértve a gyerekeket, a jövőbeni elkövetők potenciális bázisát is). A családok és a bűnelkövetés kapcsolatára, az intergenerációs hatásokra egyébként is több figyelmet kellene fordítani, ugyanis nem csak az igaz, hogy a bűncselekmények nagy

¹ Sampson, R.J. & Laub, J.H. (2003) *Shared beginnings, divergent lives: Delinquent boys to age 70*. Cambridge, MA: Harvard University Press; Sampson, R.J. & Laub, J.H. (1990) *Crime and deviance over the life course: The salience of adult social bonds*. *American Sociological Review*, 55, 1990, pp. 609-27

részét az elkövetők kis hányada követi el, hanem az is, hogy a bűnelkövetésben a családok kis hányada érintett.

2.2.

A díjazottak kutatási témájához csatlakozott a Stockholmi Egyetem Kriminológiai Tanszékének professzora, **Jerzy Sarnecki**, és **Johan Kardell** doktorandusz-hallgató hétfői előadása, amely a Sampson és Laub életút-elméletének empirikus bizonyítását végző kutatásról szól (az „1956 Clientele Study” utánkövetése – „**The Stockholm Boys: Life-course and crime in the Swedish welfare state through half a century. Preliminary results**”). Először 1983-ban keresték fel a 192, 1943 és 1951 között Stockholmban született, olyan férfit, akik 11. és 15. életévük között bűncselekményt követtek el, majd 1998-99-ben készítettek interjút az akkor azonosított és megtalált 132 férfival. Sarnecki és munkatársai szerint léteznek ugyan sorsfordítók, amilyen a rutincselekvések bevezetése vagy a gondolkodási sémák megváltoztatása, de nem tulajdonítanak elsődleges hatást a tartós párkapcsolatnak. Kiemelték viszont a spirituális „megvilágosodás” hatását, amilyen pl. a vallásgyakorlás a börtönben vagy a szabad életben. Ezek a faktorok leginkább a súlyos és erőszakos bűncselekmények elkövetőinek életében jelentettek fordulópontot. Kivételt képeznek a droghasználók, a szexuális abúzust, valamint a párkapcsolati erőszakot elkövetők, akiknek sorsa rezisztensebb a fordítókra. Ezek az elkövetők általában a szülői házban tapasztalt elbánást/életmódot másolják viselkedésükben; az ilyen mélyen gyökerező viselkedési sémákkal külső segítség mellett is sokkal nehezebb szakítani, ill. felismerni azok deviáns mivoltát.

Nem meglepő, hogy a bűncselekményért elítélt szülők több mint felének gyerekeit is elítélték. Az előadásból nem derült ki, hogy az utódok vajon a bűncselekmény-típusokat is másolják-e; ennek elemzése a jövőben várható. Érdekes lenne vizsgálni azt is, milyen visszatartó erők jelentkeztek azoknál, akiknek utódai normakövetők, összehasonlítva ezt a bűnmentes kontrollcsoport bűnelkövető gyerekeinek motivációival.

Sarnecki és munkatársai felhívták a figyelmet az általánosítás hibájára, minthogy a megfigyelések ellenére sem léteznek teljesen egyező elkövetői karrierek.²

2.3.

A konferencia kiemelt témája volt az **elítéltek kezelése**, valamint a **kockázatelemző metódusok** létjogosultsága. Az elítélteknél a büntetés-végrehajtási intézetben és azon kívül alkalmazott terápia csökkenti/csökkentheti a visszaesést, így a további elítélés költségeit is, a másik oldalon pedig növeli az állampolgári biztonságot, valamint a biztonságérzetet. A leghatékonyabb út a biztonságos társadalom megteremtéséhez, ha az elkövetők felismerik, hogy cselekményükkel sérelmet okoztak, ha megtanulják tisztelni mások jogait, valamint ha beilleszkednek a normakövetők közé. A jó gyakorlatok különösen fontos a útmutatást jelenthetnek a kezelési stratégiákat nem alkalmazó, kelet-európai országok (amilyen Magyarország is) számára.

2.3.1.

Az elítéltek kezeléséről szóló szekciókban mind a büntetés-végrehajtási intézeten belül, mind az azon kívül alkalmazott jó gyakorlatokat is megismerhettük. Az ún. jóélet-modellt (*Good Lives Model*, a továbbiakban GLM) az Egyesült Királyságban, az Egyesült Államokban és Kanadában alkalmazzák partner elleni erőszakért és szexuális elkövetésért

² A kutatásról bővebben lásd: <http://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=101678>

elítéltek beilleszkedésének elősegítésére. **Leigh Harkins** (University of Birmingham) az elkövetőt pozitív tulajdonságai szerint motiváló jóélet-modellt hasonlított össze az inkább a helytelen viselkedési sémák visszaszorítására építő visszaesés-akadályozó modellel (*Relapse Prevention Model*, a továbbiakban RPM) szemben. (Mindkét modellt alkalmazzák az elzárás alatt, valamint a pártfogó felügyeleti rendszerben egyaránt.) Míg a RPM a rossz beidegződések elkerülésére, addig a GLM a pozitív gondolkodásra épít. („*Making of better, happier criminals*”) A GLM intenzív, csoportos vagy egyéni önanalízissel segíti az elkövetőt környezetének megértésében, ezáltal „kapukat nyit” a beilleszkedés felé.³ A GLM hiányossága, hogy nem támasztja alá hatástanulmány, illetve több időnek kell eltelnie ahhoz, hogy hatásossága igazolódjon. A kutatás ezért csupán a résztvevők (szociális munkások, pszichológusok, és elkövetők) percepcióit dolgozta fel, komoly validitási/módszertani kétségeket hagyva ezzel a hallgatókra.

2.3.2.

Liz Childchrist (Glasgow Caledonian University) a partner-erőszaknál alkalmazott Duluth-i modellt és a kognitív viselkedési modellt hasonlította össze. Míg a Duluth-modell feminista nézőpontból indul ki és az elkövető távoltartására koncentrál, addig a kognitív viselkedés-modell holisztikus megközelítésben kezel. A modell a GLM-hez hasonlóan az elkövető erősségeiből indul ki. Ez a modell bizonyos résztvevők számára nagyon pozitív eredményeket hozott, de nem kiemelkedőeket. A kutatás hiányossága volt, hogy szintén nem volt alátámasztható hatástanulmányokkal, valamint a házi erőszak azonosítási nehézségeire tekintettel csak a fizikai erőszakra koncentrált. Tanulságos ugyanakkor, hogy minél súlyosabb volt maga a cselekmény, annál nagyobb volt a kezelésből kimaradás esélye.

2.3.3.

Niklas Längström (Swedish Prison and Probation Services) a szexuális elkövetők orvosi és pszichológiai kezelésének tapasztalatait foglalta össze.⁴ A szexuális elkövetők számára kidolgozott különböző kezelések a kriminológia általános tanait, illetve az erőszakos elkövetőkre vonatkozó tanokat igyekeznek hasznosítani, mind a megelőzést, mind a közösségbe való visszailleszkedést illetően. A megállapítások inkább arra fókuszálnak, milyen stratégiát követ *egy rossz terápia*, mit kell feltétlenül *elkerülni* a programok kidolgozásánál (pl. kerülni kell a nem funkcionális metódusokat). Ugyanakkor a kezelési modellek csak számos eszköz integrálásával (terápia, monitorozás, megfigyelés elektronikus eszközökkel stb.), valamint folytonosságuk esetén érhetnek el teljes sikert, ami azt jelenti, hogy a börtönből szabaduló beilleszkedésének elősegítése a közösség feladata.

2.3.4.

Ilyen program például a szexuális elkövetők számára kidolgozott, és szintén az Egyesült Királyságban működő Körök modellje (The Circles), amelynek keretében alapvetően önkéntesek kísérik figyelemmel a szabaduló beilleszkedését. A szabaduló rendszeresen eljár az ülésekre, ahol megoszthatja problémáit, egyúttal bekerül egy olyan társadalmi hálózatba

³ A programról bővebben lásd: <http://www.goodlivesmodel.com/glm/Home.html>

⁴ Tanulmányának publikálása 2011 késő nyarán, az alábbi weboldalon várható: www.sbu.se. A gyerekek elleni szexuális bűncselekmények orvosi és pszichológiai módszereinek szisztematikus áttekintését összegző tanulmány összefoglalójának konklúziója mindenestre elég szkeptikus és nem sok jót ígér, ami a kellő módszertani igényességgel végzett beavatkozási próbálkozások sikerességét, pontosabban sikertelenségét illeti. ld.: http://www.sbu.se/upload/Publikationer/Content1/1/overgrepp_eng_smf_lagupplost_110524.pdf

is, amelynek segítségével könnyebben talál munkát, lakóhelyet, barátokat. A Körök munkájáról **Christopher Wilson** számolt be. A Körök három területen fejtik ki hatásukat: Támogatás, Monitorozás és Fejlesztés-Tudatosítás.

Támogatás	Monitorozás	Fejlesztés-tudatosítás
- Izoláció csökkentése - Emberség és törődés demonstrálása	- Közösség védelme - Biztonságosabb közösségek teremtése	Fő elv: - az elkövető felelősségének tudatosítása - A bizalom erősítése (önmagában, a környezetében) - A kezelés előnyeinek tudatosítása
→	↓	←
Visszaesés visszaszorítása		

Ábra: A Körök tevékenysége eredményesség szerint

A Körök hatásosságát szemlélteti, hogy az Angliában és Wales-ben működő 160 Körből kilenc év alatt (2002-2011) csak egy elkövető esett vissza (ő sem kontaktbűncselekményt követett el, hanem gyermekpornográf képeket töltött le).⁵

A kezelési és megelőzési módszerek erdejében (az említett angol és amerikai példák mellett csak Svédországban 15 különböző program érhető el) a tisztánlátást akadályozza, hogy a nemi erkölcs elleni bűncselekményeknek csupán mintegy 15%-át jelentik fel, s ez csak az összes ismertté vált bűncselekmény 1%-a. Míg a börtönnépesség 5-9%-a szexuális elkövető, addig a visszaesés – mindenféle kezelés és utógondozás nélkül is – köztük a legalacsonyabb: kevesebb, mint 10%. Továbbá a sértettek 98%-a szerint az elkövető férfi volt, erre tekintettel a férfiak számára kidolgozott programok dominálnak, viszont a női elkövetők számára nincsenek programok. A kevés hatástanulmány szerint a visszaesés legmarkánsabban az erőszakos elkövetőknél mutatkozik.

2.3.5.

A kockázatelemzésről szólva, **Anne-Marie Smits** és munkatársai (Center for Criminal Prevention, Utrecht) bemutattak egy bűnmegelőzési célokra is felhasználható alkalmazást, a 11 kérdéskört vizsgáló „*The Table of Eleven*”-t. Az alkalmazást speciális csoportok sérülési kockázatainak felmérésére fejlesztették ki, így – egyebek közt – használható lenne például gyermekek online bántalmazási kockázatainak mérésére is, önkitöltős kérdőívként. A 11 modul tartalma e példán keresztül bemutatva a következő:

1. A szabályok ismerete (mennyire vannak tisztában a gyerekek a biztonságos internetezés szabályaival);
2. Milyen a szabályok megszegésének költség-haszon balansa a felhasználók szerint (ha a gyermek megszegi a szabályokat, milyen retorzióra/büntetésre/szankcióra számíthat – szülőtől, pedagógustól, chatszoba-felelőstől);
3. Milyen a szabályok elfogadásának mértéke (milyen mértékű a szabálytisztélet és a szabályszegés);

⁵ A programról részletesen lásd: <http://www.circles-uk.org.uk/>

4. Milyen fokú a szolgáltató (vagy azzal ellentétes hatalom) tisztelete (ha a szülő/tanár kér valamit, annak megfelelően cselekednek-e a nethasználat során);
5. Mekkora a szabályok tiszteletben tartásának informális kontrollja (milyen mértékű a kisközösség, a kortárscsoport szabálytisztelete, elkövet-e a kortárscsoport illetve a csoport nyomására a gyermek devianciákat);
6. Mekkora a formális kontroll (mekkora az esélye annak, hogy a tanár/szülő/nyomozó hatóság felfedezze a cselekményt);
7. Mekkora a feljelentés/bejelentés kockázata (a bántalmazásban részt vevő gyermekek cselekményének felfedezése; ill. a másik oldalon: mit tesz a gyermek, ha netezés során kellemetlenség éri);
8. Mekkora a monitorozási kockázat (l. 7. pont);
9. Elkövetők azonosítása (tudja-e a gyermek, hogy ki vagy kik az online zaklatói);
10. A szankcionálás kockázata (kap-e büntetést a gyermek, ha cselekményét felfedezze a pedagógus/szülő/kortársak – utóbbira példa a kiközösítés);
11. A szankció súlya (kortárscsoportos bántalmazás esetében tipikusan szóbeli figyelmeztetés pedagógus által, szülő „behívása” az iskolába, a bántalmazás résztvevőivel való mediálás, számítógép-használatból való eltiltás, vagy végső esetben rendőrségi eljárás).

Mint ahogy a kutatások tanulságai szerint a gyerekek általában nem kérik felnőtt segítségét az online zaklatási esetekben (kortárs-bántalmazásnál a legkevésbé), a kérdőívvel a gyerekek olyan eszközt kaphatnának, amelynek segítségével már az incidens kezdeti szakaszában megismerhetnék a kockázatokat és az esemény kifutási lehetőségeit, valamint a válaszlehetőségeket is. A skála ezen túl további elemzésekre ad lehetőséget: a válaszok összesítésével képet kaphatnánk a gyerekek kockázatos viselkedéstípusairól, valamint online normarendszeréről, azaz a prevenció-oktatási programok alapjáról.⁶

2.4.

A bűnelkövetőkre és bűncselekményekre vonatkozó empirikus kutatási beszámoló körében **Kauko Aromaa**, a HEUNI igazgatója az ügyészekkel és bírakkal szembeni zaklatások, fenyegetések és egyéb jogellenes támadások feltárására irányuló finn és svéd kutatás eredményeit mutatta be. („*Irregular influences against prosecutors and judges in Finland and Sweden: results from a 2008 web survey*”) A weben (e-mail) keresztül fölvetett vizsgálat eredményei az ilyen magatartásokat meglehetősen gyakorinak, és a két országban arányaiban hasonlóknak mutatták. A legjellemzőbb a zaklatás, amiről minden ötödik megkérdezett (22%) beszámolt, a fenyegetések aránya ennek fele volt, míg az egyéb magatartások (erőszak, vandalizmus, korrupció, családtagokra irányuló magatartások) elenyésző mértékben (1-2%) fordultak elő. A kutatók szerint egyik országban sem történt jelentősebb intézkedés a probléma megfelelő kezelésére. A helyzet javítására a megkérdezettek széles skálájú javaslatokat tettek. (Megjegyezzük, hogy érdemes lenne megfontolni a kutatás hazai megvalósítását, a szükséges kérdőívet megkértük, annak hazai adaptálása után a lekérdezés megvalósítható, és a már lefolytatott kutatás eredményeivel összevethető lenne).

2.5.

A kriminálpolitika és így a kriminológia is egyre inkább a társadalmi figyelem és a társadalmi viták középpontjába kerül. De merre tart napjaink kriminológiája és merre kellene

⁶ Az alkalmazásról bővebben lásd: <http://www.it11.nl/it11/login.jsp>

haladnia? Részben a nyitó kerekasztal beszélgetés gondolatait vitte tovább az a szekció, amelyben napjaink néhány jelentős kriminológusa, **Gloria Laycock**, **John Laub** és **Jianhong Liu** folytatott beszélgetést **Jerzy Sarnecki** moderálásával a kriminológia perspektíváiról („*The future criminology, a global perspective*”). *Gloria Laycock* hangsúlyozta, hogy a kormány, a politikai vezetés elsősorban tényeket és hatékony programokat igényel, nem pedig kritikákat. Az Egyesült Királyságban a kormány már nem kér a kritikai kriminológiából. Szerinte a kriminológiának tartalom orientáltabbnak, gyakorlatibbnak és kevésbé forrás igényesnek kell lennie a jövőben, bár elméletre és kiemelkedő gondolkodókra továbbra is szükség van. A kutatási tapasztalatok használatát, az empirikus vizsgálatok fontosságát *John Laub* is hangsúlyozta. *Jianhong Liu* arra mutatott rá, hogy a kortárs kriminológia alapvetően euro-atlanti orientációjú, vagyis döntően amerikai és európai elméleteket és kutatásokat jelent. Miközben az emberiség kétharmada Ázsiában él, az ottani bűnözés jellemzőit kevésbé ismerik az euro-atlanti térségben, mint ahogyan azzal sem foglalkoznak, hogy az elméletek mennyire érvényesek ennek a régióknak a kriminalitására. *Liu* szerint a kínai, és általában az ázsiai jellemzők jelentősen eltérőek, olykor éppen ellenkezőek, mint az amerikaiak vagy az európaiak, ezért a jövőben alapos helyi vizsgálatokra és ezeken alapuló elméleti konstrukciók létrehozására van szükség.

2.6.

A rendőri/bűnüldözési munka és a börtön hatékonyságát összevető szekcióban („*Policing versus prison: calculating value for money*”) hangzott el **Daniel S. Nagin** (Carnegie Mellon University professzora) prezentációja, *Imprisonment and crime: Can both be reduced?* (Bebörtönzés és bűnözés: csökkenthető-e mindkettő?) címmel, amely az előadó és munkatársai által az elrettentéssel/visszatartó hatással kapcsolatban végzett empirikus kutatások tapasztalatait összegezte. Az Egyesült Államokban a börtön-népeség növekedése drámai: míg 1920 és 1970 között 100/100.000 lakos körül mozgott, 2010-ban már ennek ötszöröse, 500/100.000 lakos volt. A kutatók arra voltak kíváncsiak, hogy a büntetés-végrehajtásra költött jelentős kiadások használhatóak lennének-e hatékonyabb módon. A konklúziók szerint: 1. A már így is szigorú szabadságvesztés büntetések növelésének marginális elrettentő hatása legjobb esetben is szerény. 2. A rendőri jelenlét láthatóság növelése (több rendőr alkalmazásával és/vagy a meglévő állomány olyan elhelyezésével, amely növeli a lebukás észlelt kockázatát) a marginális elrettentő hatása lényeges növekedésével jár. 3. Úgy tűnik, hogy a szabadságvesztés a szabadságelvonással nem járó szankciókkal összevetve nem csökkenti a bűnisméltést. Mi több, az adatok szerint a bebörtönzés kriminogén hatású.

A kutatók úgy ítélik meg, hogy mindezek alapján reális lehetőség a bűnözés, a börtön-költségek és a bebörtönzöttek számának egyidejű csökkentése, amennyiben a kriminálpolitika a szigor orientált, kötelezően hosszú időtartamú büntetések helyett a bűnüldözés hatékonyságának növelésére fókuszál, olyan bűnüldöző tevékenységre, amely a bűnelkövetés kockázatát egyértelműbbé, következményeit pedig gyorsabbá és bizonyosabbá teszi. A rendőrség használata (nem a rendőrök száma, hanem használatuk mikéntje) a leginkább elrettentő hatású. A gyors reagálás, a hatékony nyomozás, a hot spot és probléma orientált bűnüldözés, a rendőri erőforrások és a figyelem fókuszálása a legnagyobb kockázatú elkövetőkre jelenti a legfontosabb prevenciót.

2.7.

Szervesen kapcsolódott az előző témához **Peter Neyroud** (University of Cambridge, Institute of Criminology) előadása a rendőr-tudomány új paradigmájáról („**Police science: Toward a new paradigm**”), amely azokat a kihívásokat tekintette át, amelyekkel a rendőrséggel kapcsolatos (elsősorban társadalom) tudomány néz szembe a 21. század elején, és amelyek megoldására alapvető szemlélet és paradigma-váltást tart szükségesnek az előadó.⁷

2.8.

A konferencia második napján, a „**Contemporary Criminology**” témán belül kapott helyt az általunk szervezett szekció "**Online generation. Actual risks in virtual reality**" cím alatt. A szekció keretében három előadás hangzott el, amelyből kettőt mi tartottunk. Az első „**Sweet Child in Time. Basic thoughts on online sexual abuse of children**” címmel (Virág György) a téma kereteit, jellemzőit, narratíváit, problémáit és kutatási eredményeit mutatta be, jelezve az intézeti kutatás idevágó eredményeit is, míg a másik „**Online risk and harm of teenagers in transitional countries. The 'Budapest study'**” címmel (Parti Katalin) a 2009 végén felvett, a budapesti középiskolás gyerekek online szokásait és veszélyeztetettségét vizsgáló intézeti kutatás („Budapesti Kutatás”) fontosabb adatait ismertette, összevetve ezeket más vizsgálati eredményekkel, s külön kitérve az egyes vizsgálati eredmények alapján a „nyugat-európai” és a „kelet-európai” net-használat és veszélyek közötti különbségekre is. A szekció harmadik előadója Ságvári Bence, az MTA Szociológia Intézetének kutatója, az ITHAKA Research and Consulting igazgatója volt, aki a téma eddigi legjelentősebb és legátfogóbb kutatása, az “EU Kids Online” vizsgálat Magyar eredményeit mutatta be prezentációja során.

3.

A konferenciának keretet adott a szakpolitika-formálók és a kutatók kapcsolatának elemzése, amely mind önálló szekcióban, mint abban a kerekasztal-beszélgetésben megjelent, amelyet a 2.1 pont alatt ismertettünk. Csak nehezen mérhető, milyen hatással van a kutatás a szakpolitikák alakulására, hiszen sokszor nehezen mérhető a programok hatékonysága. Ugyanakkor az utóbbi időben egyre inkább előtérbe kerül a költség-haszon-számítások igénye, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy a finanszírozás feltétele, hogy az eredményeket a kutató előre, már a kutatási tervekkel egyidőben produkálja, ami elméletileg lehetetlen. A legtöbb kutatás hatása még utólag sem mérhető, példaként éppen Sampson és Laub hozta fel saját empirikus kutatásaikat, hangsúlyozva, hogy nem írhatók általános „receptek” a kriminális karrierek visszafordítására. Napjainkban az elkövetők erősségeire építő, pozitív (strength-based) prevenció és kezelési stratégiák kerültek előtérbe. Ez nemcsak a szexuális és erőszakos elkövetők kezelésénél mutat nagyobb hatékonyságot, hanem a fiatalok elkövetők kreatív energiáinak lekötésében is (hiperaktivitás csökkentése, kalandkereső attitűd ellensúlyozása). Ugyanakkor a politikai szereplők nem mindig ismerik egymás álláspontját, miniszteriális szinten elégtelen a kommunikáció, ez ugyancsak akadályozza a reményteljes kriminológiai programok alkalmazását. Nagyon fontos lenne annak részletes tanulmányozása, hogy a család mit tehet a megelőzés érdekében. A módszert tekintve a longitudinális kutatások jelentőségét emelték ki, ezek a kutatások azonban nagyon költségesek és jellemzően csak a későbbi fázisokban (utánkövetések) kapnak támogatást. A kutatásoknak figyelemmel kell kísérniük a

⁷ Az előadás alapját képező tanulmányt ld.:

www.hks.harvard.edu/criminaljustice/executive_sessions/policing.htm

médianarratívákat is, hiszen a média formálja a közvéleményt, és a lakosság biztonságról alkotott képe sokszor dominánsabb a valós helyzetnél. A tévhitek elosztatásához járulhatnak hozzá a tudatosságnövelő oktatási programok és kampányok. A gazdasági világválsággal előtérbe került a viselkedés-gazdaságtani kutatások jelentősége is, amelyek a gazdasági döntéshozatali folyamatokat a pszichológia és a kockázatelemzés oldaláról közelítik meg, amit szintén integrálni kellene a kutatási nézőpontokba. John Laub találóan jegyezte meg új pozíciójával (National Institute of Justice, USA) kapcsolatban: a politikának arra kell törekednie, hogy a szabályozás minél több területén érvényesítse a kriminológiai kutatásokat.

Budapest, 2011. június 20.

Dr. Parti Katalin

Dr. Virág György